

ODHAD VÝZNAMU ŠVARCSYSTÉMU V JEDNOTLIVÝCH ODVĚTVÍCH V ČESKÉ REPUBLICCE

AN ESTIMATE OF THE IMPORTANCE OF SVARC SYSTEM IN INDIVIDUAL INDUSTRIES IN THE CZECH REPUBLIC

Savina Finardi

Ondřej Bayer

Abstrakt: *Cílem příspěvku je odhadnout odvětví, ve kterých je vyšší pravděpodobný výskyt osob, které podnikají formou švarcsystému a jsou tedy jedinými nebo výhradními dodavateli vůči svému zaměstnavateli. Zaměstnávání formou švarcsystému vede k lepší daňové optimalizaci zaměstnavatele i osoby s příjmy ze samostatné činnosti. Zaměstnavateli umožní snížit náklady díky úspoře na pojistném, které by jinak za zaměstnance odváděl a osoba s příjmy ze samostatné činnosti uspoří zejména na dani z příjmů fyzických osob díky možnosti uplatnění výdajů skutečných či paušálních.*

Klíčová slova: *Švarcsystém, daň z příjmů fyzických osob, samostatná činnost, závislá činnost.*

Abstract: *The aim of the paper is to identify industries with a likely higher incidence of persons who are misclassified as entrepreneurs but their only or exclusive customers are their employers (so-called Svarc system). Employment in this form brings better tax optimization both for the employer and the person with income from activity as an independent contractor. Employers reduce costs by saving on insurance contributions, which they would otherwise have to pay for employees, and persons with income from their activities as independent contractors save money mainly on personal income tax due to the possibility of claiming actual or flat-rate expenses.*

Keywords: *Svarc system, misclassification of employees as entrepreneurs, personal income tax, independent economic activity, employment.*

JEL Classification: H26

1 ÚVOD

Švarcsystém je typ smluvního vztahu, který svou skutečnou podstatou odpovídá závislé činnosti, ačkoliv po formální stránce se jedná o činnost samostatnou. Rozlišení mezi závislou a samostatnou činností má nejenom právní dopad, ale zejména dopad daňový. Osoby, které vykazují příjmy ze samostatné činnosti, si mohou běžně uplatnit výdaje, které snižují základ daně, na rozdíl od osob, které své příjmy zdaňují v dílčím základu daně příjmy ze závislé činnosti. Odlišný daňový režim má za důsledek skutečnost, že osoby, které jsou zaměstnány formou švarcsystému, odvádějí na dani z příjmů fyzických osob méně než zaměstnanci.

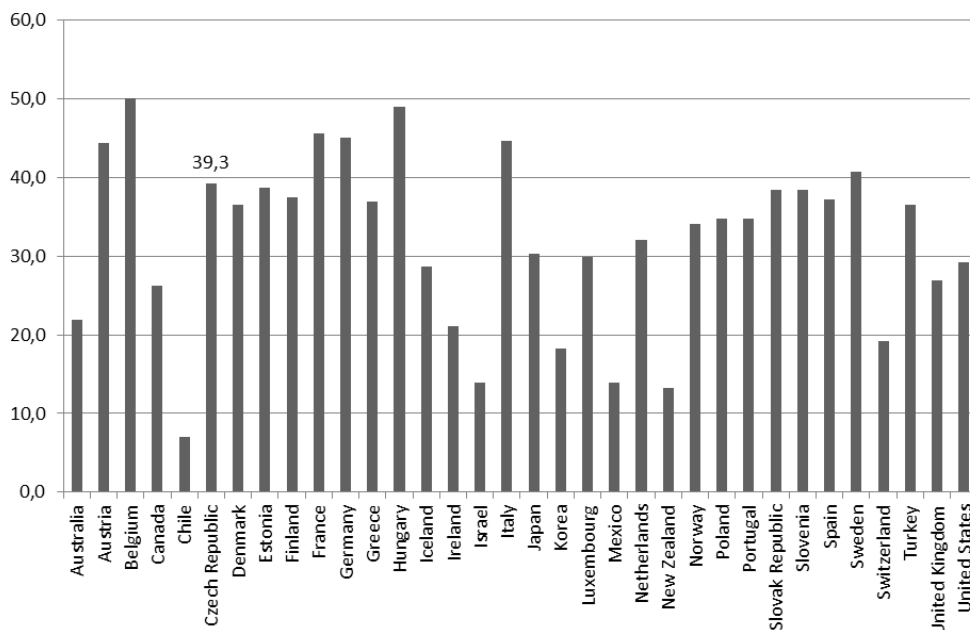
Definice závislé činnosti je uvedena v zákoně o daních z příjmů a je relativně dobře vymezena, ovšem nepokrývá všechny možné typy činností. Z toho plyne, že je často uplatňována min. dvojitý výklad zákona o daních z příjmů, což umožňuje využití švarcsystému v praxi. Navíc má tento dvojitý výklad oporu i v daňové judikatuře, resp. soudy ke švarcsystému přistupují velmi opatrně, což dokládá i rozsudek Nejvyššího správního soudu z roku 2006 v řízení o kasační stížnosti žalovaného proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 31. 5. 2005.

Situace, kdy právo umožňuje dvojitý výklad, nelze pominout, že na poli veřejného práva mohou státní orgány činit pouze to, co jim zákon výslovně umožňuje; z této maximy pak plyne, že při ukládání a vymáhání daní dle zákona (čl. 11 odst. 5 Listiny základních práv a svobod), tedy při de facto odnětí části nabytého vlastnictví, jsou orgány veřejné moci povinny ve smyslu čl. 4 odst. 4 Listiny základních práv a svobod šetřit podstatu a smysl základních práv a svobod – tedy v případech pochybností postupovat mírněji (in dubio mitius).“

Důvodem možného nadužívání švarcsystému může být relativně vysoké zdanění závislé činnosti v ČR v kontextu zemí OECD. Graf 1 ilustruje míru zdanění závislé činnosti v ČR ve srovnání s ostatními zeměmi OECD,

a to u jednotlivce, jehož příjem činí 67 % průměrného příjmu v dané zemi. Hodnota daňového klínu (zdanění závislé činnosti) činí 39,3 %, což je relativně vysoké zdanění. Jen pro srovnání průměrná hodnota daňového klínu vybraných zemí, které jsou členy OECD a zároveň členy EU a Norska činí pro danou kategorii 38 %, což znamená, že se ČR nachází nad tímto průměrem o 1,3 p. b.

Graf 1: Zdanění závislé činnosti v zemích OECD v roce 2013 (67 % průměrného příjmu)

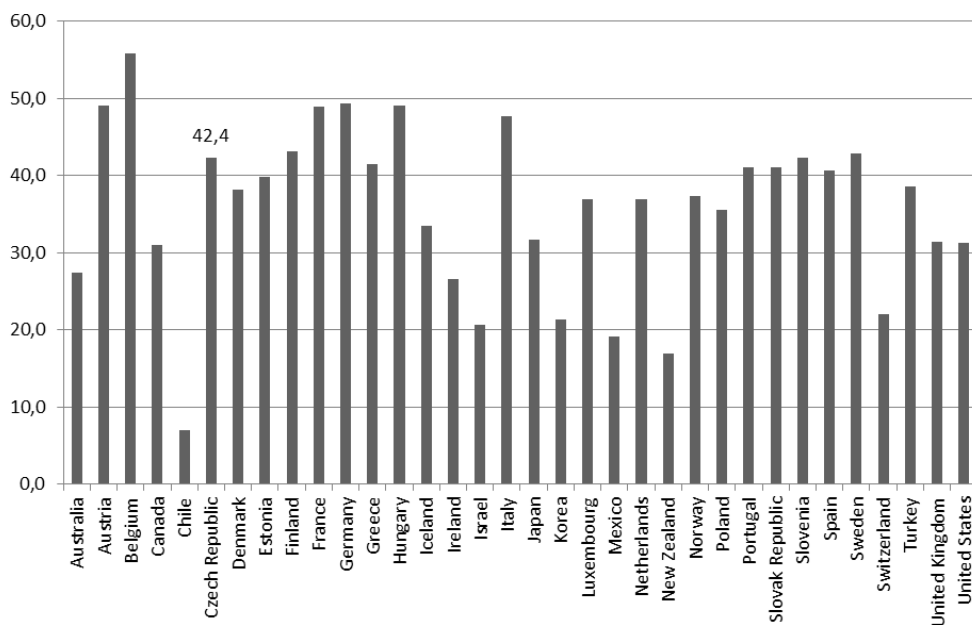

Zdroj: OECD

Graf 2 ukazuje daňový klín v jednotlivých zemích OECD pro úroveň 100 % průměrného příjmu. ČR opět dosáhla relativně vysoké hodnoty daňového klínu na úrovni

42,4 %. Průměrná hodnota daňového klínu v členských zemích EU a Norsku činí pro 100 % průměrného příjmu 41,7 %, což je opět pod úrovní ČR, a to o 0,7 p. b.

Graf 2: Zdanění závislé činnosti v zemích OECD v roce 2013 (100 % průměrného příjmu)

Zdroj: OECD

2 VÝSLEDKY ANALÝZY

Tabulka 1 obsahuje analytické výsledky pro země OECD ohledně počtu sebezaměstnaných osob na 1 000 obyvatel. Výsledek ČR činí 86,4 sebezaměstnaných osob na 1 000 obyvatel. Průměr sledovaných zemí v roce 2012 činil 68 osob a medián činil 63,6. Maximální hodnoty dosáhlo Rumunsko 148,9 a minimální hodnoty dosáhlo Švédsko. Před Českou republikou se nachází pouze: Bulharsko, Řecko, Itálie, Polsko a Rumunsko, což znamená, že zhruba 2/3 zemí OECD má nižší podíl sebezaměstnaných osob na 1 000 obyvatel.

Tabulka 1: Vývoj počtu sebezaměstnaných osob na 1 000 obyvatel v zemích OECD (v letech 2003 – 2012)

Země	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Belgium	66,4	66,4	66,3	66,3	66,4	66,9	66,7	66,5	66,6	66,9
Bulgaria	121,7	124,9	125,6	127,4	130,7	134,5	134,6	132,0	127,6	122,7
CZ	84,7	82,7	79,8	81,1	82,0	82,4	83,1	84,5	84,6	86,4
Denmark	34,3	32,6	32,3	32,0	31,9	31,7	31,0	29,9	29,4	29,2
Germany	49,9	51,6	53,6	54,1	54,7	54,6	54,6	54,7	55,6	56,5
Estonia	38,2	42,2	35,9	37,9	43,6	37,6	35,5	34,5	37,7	40,2
Ireland	79,5	81,1	79,9	78,2	82,4	82,8	76,2	69,8	66,3	66,0
Greece	146,2	145,8	149,3	149,5	147,6	146,7	147,2	144,2	136,8	127,2
Spain	62,7	63,1	63,1	62,6	61,7	60,5	55,9	54,1	52,3	53,5
France	36,7	36,8	37,1	37,2	37,3	37,4	37,4	38,0	39,0	39,4
Croatia	55,2	54,9	53,7	55,4	55,6	55,6	54,8	50,9	47,2	40,3
Italy	107,8	107,9	104,1	104,5	103,8	101,5	97,5	97,4	96,6	95,7
Latvia	58,5	60,5	54,9	57,9	54,4	50,8	49,6	47,3	48,2	49,8
Lithuania	85,8	79,0	75,2	72,0	64,9	54,7	54,1	43,8	43,8	47,2
Hungary	57,5	56,3	52,7	50,7	48,6	47,0	44,0	43,1	44,4	43,7
Netherlands	68,8	69,3	70,2	71,2	72,1	71,8	71,5	71,8	72,7	74,7
Austria	62,3	63,0	63,4	64,4	64,6	65,5	65,4	65,7	65,5	65,0
Poland	-	96,5	94,9	93,2	93,5	93,9	93,6	91,5	90,9	88,7
Portugal	81,3	77,7	74,7	72,5	70,4	70,9	68,7	65,1	63,5	63,6
Romania	170,1	140,0	145,6	137,7	140,2	138,9	144,3	154,6	146,1	148,9
Slovenia	81,7	81,4	80,0	80,6	81,9	83,2	84,4	84,3	84,6	84,8
Slovakia	43,8	50,8	53,3	55,4	58,6	64,6	67,9	67,0	65,6	63,9
Finland	51,3	51,3	51,5	53,1	53,8	54,8	56,0	55,6	55,9	56,5
Sweden	26,8	27,4	27,2	27,7	28,0	26,5	26,6	27,0	25,7	25,1
UK	57,7	58,1	57,8	58,8	59,5	59,3	59,2	61,1	60,8	62,9

Zdroj: EUROSTAT, vlastní výpočty

Následně byla provedena analýza dle odvětví ekonomiky a ČR byla porovnána s vybranými zeměmi, které jsou s ČR srovnatelné, co do počtu obyvatel (Maďarsko, Nizozemí, Rakousko, Portugalsko, Švédsko) nebo ekonomické úrovně (Slovensko, Maďarsko). Pro účely tohoto článku byla vybrána pouze ta odvětví, kde ČR vykazovala významnou odchylku oproti sledovaným zemím. Tabulka 2 obsahuje výsledky pro odvětví průmyslu kromě stavebnictví. V ČR bylo v roce 2013 celkem 132 tis. sebezaměstnaných osob v tomto odvětví ekonomiky. Pro srovnání v Rakousku jich bylo 23 tis. v Maďarsku, které je s ČR ekonomicky srovnatelné, necelých 26 tis. Náš nejbližší soused Slovensko mělo v roce 2013 téměř 52 tis. sebezaměstnaných osob v odvětví průmyslu.

Tabulka 2: Vývoj počtu sebezaměstnaných osob v odvětví Průmysl (kromě stavebnictví) ve vybraných zemích (v letech 2009 – 2013, v tis. osob)

	2009	2010	2011	2012	2013
Czech Republic	123,5	127,7	127,8	131,1	132,0
Hungary	27,9	27,6	27,2	26,1	25,6
Netherlands	46,7	45,9	45,2	52,5	54,2
Austria	23,1	22,4	22,2	22,4	23,2
Portugal	31,1	29,9	30,1	34,5	38,8
Slovakia	60,3	57,6	56,1	54,0	51,8
Sweden	13,0	12,6	11,6	10,7	10,6

Zdroj: EUROSTAT

Tabulka 3 znázorňuje výsledky pro odvětví Peněžnictví a pojišťovnictví, kde ČR rovněž dosahuje nadprůměrných hodnot. V roce 2013 bylo v tomto odvětví celkem 21,3 tis. sebezaměstnaných osob. V Rakousku bylo těchto osob 8,2 tis. a na Slovensku 9,2 tis. sebezaměstnaných.

Tabulka 3: Vývoj počtu sebezaměstnaných osob v odvětví Peněžnictví a pojišťovnictví ve vybraných zemích (v letech 2009 – 2013, v tis. osob)

	2009	2010	2011	2012	2013
Czech Republic	21,1	20,0	20,0	21,8	21,3
Hungary	14,5	14,5	15,4	14,4	13,7
Netherlands	7,9	7,5	7,8	7,3	7,5
Austria	8,0	8,0	8,0	8,1	8,2
Portugal	12,8	12,1	12,7	14,9	15,0
Slovakia	7,0	7,4	7,6	8,3	9,2
Sweden	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3

Zdroj: EUROSTAT

Tabulka 4 ilustruje výsledky za odvětví Činnosti v oblasti nemovitostí, kde ČR dosáhla hodnoty více než 46 tis. sebezaměstnaných osob. V Rakousku tuto činnost vykonávalo v roce 2013 téměř 14 tis. osob a na Slovensku necelé 2 tis. osob.

Tabulka 4: Vývoj počtu sebezaměstnaných osob v odvětví Činnosti v oblasti nemovitostí ve vybraných zemích (v letech 2009 – 2013, v tis. osob)

	2009	2010	2011	2012	2013
Czech Republic	47,8	49,8	45,6	45,2	46,1
Hungary	2,2	1,7	1,6	1,5	1,5
Netherlands	8,9	8,4	7,8	7,8	8,1
Austria	11,8	12,6	13,1	13,4	13,7
Portugal	8,5	7,6	6,7	7,3	7,5
Slovakia	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9
Sweden	3,8	3,9	4,1	4,8	5,5

Zdroj: EUROSTAT

3 ZÁVĚR

Odhad významu švarcsystému je důležitý pro komplexní odhad daňové mezery. Na základě prvotní analýzy se jeví, že v ČR existují odvětví, ve kterých se vyskytuje zvýšený počet sebezaměstnaných osob oproti srovnatelným zemím co do počtu obyvatel: peněžnictví a pojišťovnictví a činnosti v oblasti nemovitostí. Tento nadprůměrný výskyt může být indikátorem nadužívání švarcsystému právě v těchto odvětvích.

Význam švarcsystému je důležitý pro odhad daňové mezery u osobních důchodových daní (daň z příjmů a sociální pojištění), ovšem v globálním měřítku může být přeceňován a jeho makroekonomický význam může být tedy zanedbatelný.

Případné nadužívání švarcsystému ovšem vede k distorznímu chování poplatníků, kteří se ve vybraných odvětvích ekonomiky mohou přesouvat do režimu zdaňování příjmů ze samostatné činnosti, ačkoliv se jedná o činnost závislou. Tato situace vede k porušení jednoho ze základních požadavků na daň, která by měla být neutrální a neovlivňovat tak významným způsobem chování poplatníků.

4 POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE

EUROSTAT: National Accounts Database.

Rozsudek NSS. In: č. j. 2 Afs 173/2005-73. 2006.

Taxing Wages 2013 [online]. Paris: OECD Publishing, 2013 [cit. 2014-10-12]. ISBN 978-926-4193-376.

* Tento příspěvek vznikl jako výstup výzkumného projektu s názvem „Odhad daňových úniků u daně z příjmů fyzických osob“ IGA VŠE č. F1/62/2014.

AUTOŘI:

Ing. Savina Finardi, Ph.D., Katedra veřejných financí, Fakulta financí a účetnictví, Vysoká škola ekonomická v Praze, Česká republika, e-mail: savina.finardi@vse.cz

Ing. Ondřej Bayer, Katedra veřejných financí Fakulta financí a účetnictví, Vysoká škola ekonomická v Praze, Česká republika, e-mail: ondrej.bayer@vse.cz

AUTHORS:

Ing. Savina Finardi, Ph.D., Department of Public Finance, Faculty of Finance and Accounting, University of Economics in Prague, Czech Republic, e-mail: savina.finardi @vse.cz

Ing. Ondřej Bayer, Department of Public Finance, Faculty of Finance and Accounting, University of Economics in Prague, Czech Republic, e-mail: ondrej.bayer @vse.cz